

Vrišcer iz Ljubljane) so se na vabilo Geografskega inštituta Fakultete za tuje jezike in literature tržaške univerze s sedežem v Vidmu udeležili četrtega srečanja geografov iz Julijske Benečije in Furlanije ter geografov iz SR Slovenije, ki je bilo tokrat organizirano v znanem, naglo se razvijajočem industrijskem mestu Pordenone v Furlaniji. Pri organizaciji srečanja je razen omenjenega inštituta iz Vidma sodeloval tudi IRSE (*Istituto regionale di Studi Europei del Friuli-Venezia Giulia*), srečanje pa so podprli in pozdravili tudi zastopniki avtonomne regije (dr. S. Coloni), pordenonske pokrajine in pordenonske občine. Z italijanske strani so od geografov sodelovali prof. dr. G. Valussi iz Vidma s svojimi sodelavci G. Barbino, G. Camerijem, P. Nodarijem in G. Budalom, skupina geografov iz Pordenona ter ob zaključku prof. E. Migliorini, predsednik italijanskega združenja učiteljev geografije. Prisotni so bili tudi generalni konzul SFRJ v Trstu Boris Trampuž ter številni slovenski kulturni in politični delavci iz Trsta.

Osnovna tematika srečanja so bile narodne manjšine. To snov sta obznavala prof. Vladimir Klemenčič z referatom o italijanski manjšini v SR Sloveniji ter prof. Giorgio Valussi z referatom o slovenski narodni manjšini v regiji Furlanija — Julijska Benečija. Referata sta vzbudila precej diskusije, presenetile so zlasti kritične pripombe prof. Sama Pahorja k referatu prof. Valussija. Na programu so bili še referati prof. I. Vrišerja o vplivnih območjih centralnih krajev v italijansko-slovenskem obmejnem področju, G. Barbina o razvoju pordenonske pokrajine med popisoma 1961—1971, G. Camerija o geografskih vidikih hidroelektrične industrije v pordenonski pokrajini in P. Nodarija o italijanski industriji gospodinjstev s posebnim ozirom na pordenonsko področje. To področje so si imeli udeleženci sestanka priliko ogledati tudi na terenu z obiskom Zanusijevih naprav v Pordenonu in njegovi okolici. Na nadvse zanimivi celodnevni ekskurziji po končanem simpoziju pa so si v gornjem delu Pordenonske ravnine lahko ogledali tudi področja nove agrarne kolonizacije povezane z namakanjem na znamenitih *magredis*, prodnatih vršajih Celine in Medune. Od tam so pod vodstvom prof. Valussija, dobrega poznavalca in raziskovalca zaledja Pordenonske ravnine in G. Camerija, poznavalca tamkajšnjih hidroenergetskih problemov, nadaljevali pot skozi dolinsko os tega zaledja, Valcellino, in mimo katastrofalnih učinkov podora ob zajezenem bazenu gorske vode Vajont iz leta 1963 do Longarona ob Piavi, kjer so lahko opazili tudi še žive sledove katastrofe, ki jo je je temu kraju ob Piavi povzročil omenjeni podor.

S. I.

Simpozij o sodobni problematiki podeželskih naselij Poznań 7., 8. XII. 1973

Geografski inštitut Univerze Adama Mickiewicza v Poznańu je 7. in 8. decembra 1973 organiziral simpozij o sodobni problematiki podeželskih naselij na Poljskem. Od skupno 14 referentov so bili štirje iz Poznańa, trije iz Wrocława, po dva iz Warszawe in Łódža ter po eden iz Krakowa, Torunja in Szczecina. Bolj vpljudnostnega kot delovnega značaja je pomenilo sodelovanje treh nemških geografov z Univerze v Hallu (NDR), s katero ima Univerza A. Mickiewicza tesne stike.

Poseben pečat je dala simpoziju udeležba najmlajše generacije raziskovalcev, saj so s specifičnimi raziskovalnimi metodami, poštenim odnosom do dela, z zavirljivimi rezultati, predvsem pa z novimi metodološkimi izhodišči začeli utirati nova pota na področju geografskega proučevanja naselij.

Referate bi glede na obravnavane probleme le težko uvrstili v nekaj tematsko podobnih skupin, saj je sam naslov simpozija nudil možnosti za poročanje o najrazličnejših problemih. Obravnavana je bila problematika, kot npr. funkcionalnost omrežja naselij, podeželski centralni kraji, nekmečko prebivalstvo na podeželju, morfološke spremembe vasi pod vplivom industrializacije, infrastruktura kot element podeželskega omrežja naselij, urbanizacija poljske vasi itd. Dobra tretjina referentov je navezovala svoje probleme na spremembo administrativnih meja, ki je bila uzakonjena leto dni

pred simpozijem. Poleg tega je bilo nekaj referatov s »planersko« problematiko, kar vse dokazuje živo zanimanje poljskih geografov za družbena dogajanja in za močno željo po uveljavitvi znanstvenih izsledkov v praksi. Njihovo delo je v veliki meri vezano na reševanje praktičnih prostorskih problemov.

Ni slučaj, da je bil simpozij organiziran ravno v Poznau. Že pred vojno je na novo ustanovljeni univerzi prof. Pawłowski posvečal posebno pozornost raziskavam podeželskih naselij. Po vojni so se podobne raziskave nadaljevale pod vodstvom prof. Czekalskega, v Zahodnem inštitutu pa pod vodstvom prof. S. Zajchowske. Poseben razmah je doživelo proučevanje podeželskih naselij po l. 1958, s premestitvijo prof. Zajchowske z wrocławske na poznansko univerzo. Po l. 1968 so dobile raziskave nove kvalitete razsežnosti z obravnavo teoretičnih problemov, pri čemer so v največji meri uporabljali statistično-matematične metode. Prof. Zajchowska je skupaj z mladimi sodelavci pripravila na simpoziju dvojno presenečenje: z brežibno organizacijo in z referatoma mladih kolegov, ki sta na samem začetku simpozija dobesedno šokirala precejšen del udeležencev. W. Maik in A. Jasiok sta namreč predstavila nova metodološka izhodišča proučevanja omrežja naselij in možnost uporabe nekaterih dokaj abstraktnih metod v analizi dnevne migracije zaposlenih in omrežja storitvenih dejavnosti. »Avantgardni« začetek simpozija je še dodatno poudarila prisotnost prof. Z. Chojnickega kot delovnega predsednika v začetnem delu simpozija.

Nekatere misli in ugotovitve s simpozija so prav gotovo zanimive tudi za slovenske razmere, zato jih bom skušal na kratko prikazati:

Prof. S. Golachowski (Wrocław) razlikuje tri glavne oblike urbanizacije vasi na Poljskem:

1. suburbanizacijo — širjenje urbaniziranih področij v obmestnem pasu velikih in srednje velikih mest,
2. razvoj industrijskih področij na agrarnem podeželju in
3. razvoj omrežja naselij, organiziranega na storitveno-administrativni ali produkcijski funkciji.

Proces urbanizacije vasi naj bi, po njegovem mnenju, vseboval štiri glavne vrste sprememb, ki sicer večkrat ne nastopajo istočasno:

- a) razvoj in diferenciacijo neagrarnih funkcij,
- b) izenačevanje možnosti vaških prebivalcev z mestnim prebivalstvom v oskrbi z vsemi vrstami storitev,
- c) porast nekmečkega prebivalstva na vasi,
- d) spremembe v arhitekturi zgradb na podeželju in spremembe v načinu izkoriščanja pokrajine.

W. Rakowski (Warszawa) je menil, da bo čez pet do sedem let treba dati velikemu delu agrarnega prebivalstva starostno pokojnino in graditi domove za ostarele, kar naj bi bila dolžnost mest, saj se okoriščajo z najboljšo kmečko delovno silo. Na agrarnih področjih sicer znaša letni prirast prebivalstva 2%, vendar se na obširnih predelih število prebivalstva celo zmanjšuje.

Na nova teoretska izhodišča pri raziskavi naselbinskega omrežja je pokazal W. Maik (Poznań). Klasična analiza omrežja naselij po njegovem mnenju ne zadošča več. K novim oblikam urbanizacije (regionalne, »skrite« itd.) moramo pristopiti z modernjšimi in ustrežnejšimi metodami. Naselja imajo bolj ali manj specializirano vlogo (bivalno, produkcijsko, uslužnostno, izobraževalno itd.) v okviru večjega ali manjšega prostorskega sistema, poleg tega se posamezne mestne funkcije, tudi najvišje stopnje, ne vežejo vedno na teoretsko ustrezno hierarhično stopnjo naselja, pač pa so čisto razpršene po širokem prostoru. Za raziskavo takih območij predlaga Maik uporabo splošne teorije sistemov, s pomočjo katere iščemo medsebojne zveze znotraj posameznega prostorskega naselbinskega kompleksa (sistema) ter večjo ali manjšo povezanost (odprtost) sistemov med seboj.

Posebne zanimanja je bil tudi deležen prikaz uporabe vektorske analize pri proučevanju pojavov, ki — obravnavani s stališča prostorskih povezav — izpolnjujejo pogoje vektorskega računa. Te metode se lahko poslu-

žimo pri proučevanju relacij (odnosov) med dvema točkama (krajema), če poznamo njuno medsebojno oddaljenost, smer delovanja pojava in jakost (pogostnost) relacije. Metodo lahko uporabimo pri raziskavah dnevne migracije, storitev, komunikacij, medregionalnih povezav itd. Metodo sta predstavila A. Jasiok in Z. Kamiński (Poznań).

K. Kuciński (Warszawa) je ugotovil, da je bilo doslej infrastrukturi kot elementu podeželskega omrežja naselij posvečeno premalo pozornosti, poleg tega pa so raziskovalci njeno vlogo omejevali le na čisto agrarno dejavnost (poti, melioracije itd.). Po koncepciji Kucińskiego je infrastruktura prostorski sistem, ki oskrbuje sistem omrežja naselij. Oba sistema skupaj je opredelil kot prostorsko razširitev produkcije: njene kvantitativne značilnosti predstavlja omrežje naselij, kvalitativne pa infrastruktura. Značilnost podeželja je nizka stopnja opremljenosti z elementi infrastrukture, iz česar izhajajo določeni negativni družbeno-ekonomski pojavi. Na osnovi omenjenih koncepcij Kuciński trdi, da izboljšanje opremljenosti podeželja z infrastrukturnimi napravami povzroča spremembo celó samega omrežja naselij in ne samo njegovih posameznih elementov.

Diskusije, v kateri so sodelovali teoretiki kot praktiki, geografi, ekonomisti, planerji in drugi, je potrdila uspešnost simpozija. Največ pozornosti je bilo posvečene raziskovalnim metodam, rezultatom raziskav, sodelovanju s planerji in majhni praktični vrednosti statističnega materiala.

S kritiko »abstraktnega formalizma« (konkretno ob primeru uporabe vektorske analize) je prof. Kiełczewska-Zaleska sprožila cel plaz ugovorov. Prof. S. Golachowski je v kratkih besedah prikazal tendence sodobnega načina geografskega proučevanja: številčna predstavitev pojavov in povezav (ne samo opisna) ter nujnost abstrakcije v znanosti. Modeli, kot izraz abstraktne ponazoritve delovanja določenih prostorskih procesov, nam služijo le kot formalizirani mehanizmi, s pomočjo katerih iščemo optimalne rešitve konkretnih prostorskih problemov; to je mnogo manj boleče kot pa neuspešno izvedena reforma v praksi.

Diskusija o omenjenih osnovnih problemih geografskega proučevanja je bila — kot običajno — zelo ostra, kar je še otežilo zbližanje različnih mnenj. Tako je A. Werwicki energično zavrnil uporabo matematičnih metod, katere naj bi — po naziranjih zagovornikov »matematizacije« geografije — preprečevale subjektivnosti v geografskih raziskavah. Po njegovem mnenju je človeška glava najboljši »computer«. Ta ugovor je očiten primer, kako lahko neznanje ali nejasna predstava o vlogi računalnika v znanosti pripelje do hudih nezaupanj med posameznimi raziskovalci. Ne smemo namreč zamenjati kvalitetnega načina (miselnih procesov) s kvantitativnim, motoričnim.

Kljub obravnavi najrazličnejših problemov v zvezi s podeželskimi naselji je izostala obravnava teritorialno obsežnejših področij, na kar je opozoril prof. Golachowski. Teoretsko osnovo za tovrstno dinamično-funkcijsko proučevanje kompleksov naselij (sistemov in podsistemov) je dal že sam simpozij, konkretno W. Maik. Manjkali so tudi referati s tipologijo (predvsem fiziognomsko) naselij, s kriteriji za uvrščanje naselij v posamezne tipe glede na urbaniziranost itd.

Po splošnem mnenju udeležencev je simpozij pomenil prelomnico, tako v iskanju družbene vloge geografa, kot v uporabi novih metod v geografskem proučevanju.

Naslednji tak simpozij bodo organizirali wrocławski geografi.

Marijan Klemenčič